

zborniku imamo obilje primera koji to potvrđuju. Sam se Z. Đinđić u svojim razmišljanjima vraćao nekim svojim prethodnicima, posebno knezu Mihailu Obrenoviću koji je ubijen u momentu kada se spremao da modernizuje državu. Srpska politička elita se različito odnosi prema nesrećnom srpskom knezu reformatoru – Đinđić ga je video kao svog prethodnika, a „sveti” Nikolaj Velimirović je u njemu video izdajnika koji je ključeve slobodne Srbije prodao Zapadu. I jedno i drugo je i sada i ovde prisutno – u svom snu o Srbiji Z. Đinđić je sebe poredio s knezom Mihajlom – sudbine se dodiruju i u stvarnosti i u viziji.

Solidno rađen, sa zaključcima koji su – u naučnom smislu – reč koja obavezuje, zbornik dr L. Perović je primer savjesno obavljenog posla i oduženog duga reformatoru. Posebnu vrednost predstavlja profesionalno urađena *Bibliografija Zorana Đinđića* D. Aranitovića koja pruža najšire mogućnosti budućim istraživačima. Istoričari koji se bave istorijom „uživo” svesno su prihvatili iskušenja takvog posla i sigurno se može reći da su uspešno „zaustavili” – u istoriografskom smislu – jedan trenutak novije istorije i lik i delo čoveka koji je toj istoriji sigurno utisnuo snažan pečat.

Mirko ĐORĐEVIĆ

Janko Veselinović,
Proza, periodika, pozorište,
Zbornik radova, pr. Slobodanka Peković,
Institut za književnost i umetnost, Beograd, 2006.

Institut za književnost i umetnost nedavno je objavio zbornik radova *Janko Veselinović, Proza, periodika, pozorište*, koji je priredila Slobodanka Peković. Ovaj editorijal, koji je priredjen sto godina posle smrti jednog od najuticajnijih srpskih književnih stvaralaca, obuhvatio je tekstove sedamnaest autora, u kojima su analizirani Veselinovićeve romani, poezija i dramska dela, njegova delatnost u novinama i časopisima, kao i reakcije, panegirici, nekrolozi i kritike njegovog stvaralačkog opusa koji su predstavljali svojevrstu refleksiju vremena u kojima su nastajali.¹

Jedan od najčitanijih srpskih pisaca, percipiran pre svega kao promoter tradicionalnih i patrijarhalnih društvenih vrednosti, slikar srpske pastorale i snažnog nacionalnog zanosa, Veselinović je tokom poslednjeg veka bio istovremeno i jedan od pisaca

¹ Zbornik obuhvata sledeće tekstove: Miodrag Maticki, *Sevdalinke narodne biser-pesme za pevanje*; Dragana Vukićević, *Etnološki kod kao književni kod u pripovetkama Janka Veselinovića*; Valentina Pitulić, *Proza Janka Veselinovića – arhetipsko značenje*; Slavica Graonja Radovanac, *Usmena matrica u proznom delu Janka Veselinovića (Hajduk Stanko)*; Predrag Protić, *Janko M. Veselinović viđen iz drugačijeg ugla*; Mileta Aćimović Ivkov, *Dva vida idile u pripovetkama Janka Veselinovića*; Duško Pevulja, *Status pripovjedača u pripovjetkama Janka Veselinovića*; Vesna Matović, *O kulturnom kontekstu Veselinovićeovog Hajduk Stanka*; Mladenko Sadžak, *Junak naših dana Janka Veselinovića: imanentna poetika epohe*; Tatjana Jovićević, *Hajduk Stanko „narodna knjiga” između istorijskog romana i romantične epopeje*; Slobodanka Peković, *Romani Janka Veselinovića (Seljanka, Hajduk Stanko, Junak naših dana)*; Slavica Dejanović, *Doprinos Janka Veselinovića srpskoj psihološkoj pripovesti*; Dobrivoje Mladenović, *Janko Veselinović u Delu*; Staniša Vojinović, *Pobratim list Janka Veselinovića*; Zoran T. Jovanović, *Janko Veselinović i pozorište (Skica za studiju)*; Ana Čosić-Vukić, *Janko Veselinović u nekrolozima*; Vesna Matović, *Časopis na razmeđu epoha: Zvezda Janka Veselinovića*.

koje je najozbiljnije osporavala stručna kritika, kao nedovoljno senzibilnog analitičara psiholoških profila junaka, kreatora simplifikovane tipologizacije likova i gotovo banalizovane podele dobra i zla. Međutim, i pored ozbiljnih primedbi, Veselinovićeve tekstovi su svih ovih decenija ostali nezaobilazno štivo u procesu sazrevanju brojnih generacija i upravo stoga paradigmatičan primer za razumevanje istorijskih procesa i istorijske svesti.

Način na koji je ovaj zbornik koncipiran i na koji je napisana većina tekstova u njemu predstavlja proizvod *novih čitanja* ovog autora. Usmeren pre svega ka analizi recepcije njegovog dela, kao i načina na koje je Veselinovićevo stvaralaštvo uticalo na kreiranje društvene svesti u Srbiji i srpskom narodu, zbornik je obuhvatio različite istorijske periode i uglove posmatranja književnih dela i upravo zbog toga predstavlja izuzetno značajnu knjigu za sve istraživače kolektivnih identiteta.

Jasan odklon od estetskih valorizacija izražen u većini radova proizašao je iz drugačijeg viđenja književne kritike i njene usmerenosti na istraživanje pre svega načina recepcije umetničkog stvaralaštva. Kako je u Uvodu zbornika istaknuto: „U novije vreme način čitanja književnih dela bitno se promenio, i od književnosti i književnog teksta se očekuju drugi rezultati. Tako se negativno ocenjene osobine romana danas prihvataju kao vrednosti pa, na primer, individualne sudbine likova postaju važne kao manifestacija kolektivne svesti.”

Zbornik je obuhvatio širok dijapazon tema: od traganja za arhetipskim formama kolektivno nesvesnog preuzetim iz tradicionalnog usmenog predanja i prepoznavanja epskih matrica i folklornih osnova na kojima su nastajala, do pokušaja inverzije ustaljenih tumačenja Veselinovićeve pastorale, koja je pročitana kao paravan iza koga su vidljivi znatno složeniji i komplikovaniji odnosi i autoritarno društvo ne tako idilične realnosti.

Istovremeno, objavljene studije otvorile su mogućnost da, kako je to istakla Vesna Matović, književna dela budu sagledana ne samo kao odraz dominantnih kodova svoga vremena već i kao izvor njihovih prerada i negacija. Upravo iz ovog stava ona je izvela analizu načina afirmacije patrijarhalnog kulturnog modela i njegove stalne regeneracije u srpskom društvu, kao opozita građanskom liberalnom kulturnom modelu. I analiza pozorišnih postavki Veselinovićeve drama, na primer, otvara prostor daljim zaključcima o političkom i društvenom kontekstu u kome su igrane i ideološkom konceptu kome su bile podređene.

Objavljeni tekstovi ukazali su i na intrigantnu temu funkcionalizovanja istorijskih tekstova u prvom redu romana, u procesu jačanja nacionalne svesti, kroz idealizovanje i glorifikaciju prošlosti kao akceleratora novog kolektivnog sentimenta, ukazujući istovremeno na dihotomije unutar kojih se polarizovano društvo formiralo: urbano-ruralno, moderno-tradicionalno, epsko-građansko.

Iako je naglašeno da je cilj zbornika bio da već pomalo zaboravljenog nacionalnog pisca, oceni iz pozicije tumača koji imaju druga iskustva, druge poetičke, književne i ideološke poglede od tumača iz prethodnih vremena, čini nam se da je većina tekstova uspela da čitaocima ne samo približi Veselinovićeve opus i omogući njegovo bolje razumevanje, već i da otvori nove teme, čije analize pružaju mogućnost šireg sagledavanja društvenih i istorijskih fenomena.

Dr Olga MANOJLOVIĆ PINTAR